

- 4 Mező András: A templomcím a magyar helységnevekben. (11–15. század). Budapest, 1996. 182–183. p.
- 5 Tabula Hungariae ... Ingolstadt, 1528.
- 6 Johannes Lipszky: Repertorium locorum objectorumque in XII. tabulis mappae regnorum Hungariae, Slavoniae, Croatiae, et Confiniorum Militarum magni item principatus Transylvaniae occurrentium. I–II. Budae,. 1808.
- 7 Fényes Elek: Magyarország geographiai szótára, mellyben minden város, falu és puszta betűrendben körülményesen leiratik. I–IV. Pest,. 1851.

(Lelkes György: Magyar helységnevé-azonosító szótár. 3., bővített és javított kiad. Budapest, 2011. Argumentum–KSH Könyvtár, 1048 p.+76 térk.)

Plihál Katalin

Érték és értelmezés – a „teremtő értékelés” attitűdje

Bibliotheca scientiae & artis címmel új sorozatot indított útjára 2010-ben az Országos Széchényi Könyvtár, amelynek első kötete *Érték és értelmezés* címmel jelent meg.

Nem szükségszerű, hogy egy intézményi tanulmánykötet recenziója intézménytörténeti vonatkozások felvonultatására teremtsen alkalmat, de a nemzeti könyvtárban folytatott tudományos tevékenységet reprezentáló kötet bemutatása szinte maga után vonja a történeti keretekbe helyezés szükségességét.

Az Országos Széchényi Könyvtár gyűjteményéhez létrehozása pillanatától társult a tudományos, kutató tevékenység. Széchényi Ferenc gróf az alapítással állandó szilárd alapot kívánt teremteni a bontakozó hungarológiai kutatás számára, a Magyar Nemzeti Múzeum alapítására vonatkozó tervzetben pedig egyenesen kimondatott, hogy „*szükséges lesz, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum, mint a magyar Tudományosság temploma (Palladis Hungariae sacrarium) megismertesse a hazával és a világgal a falai között összegyűlő szellemi és anyagi kincseket. Evégből Acta Musei Hungarici címen évkönyvet kell majd kiadnia.*”^{*} Ez az eleve hozzárendelt funkció az 1875-ben kinevezett új igazgató, Fraknói Vilmos programjában azzal a szándékkal egészült ki, hogy a nemzeti jellegű – hungarika – kutatások tudományos központjává kell fejleszteni a bibliotékát. 1934-ben a „Magyar Nemze-

---

* Az itt következő történeti utalásokhoz a következő irodalmat használtam: Berlász Jenő: Az Országos Széchényi Könyvtár története 1802–1867. Bp., 1981. ; Németh Mária: Az Országos Széchényi Könyvtár tudományos munkája és kiadványi tevékenysége 1919–1935. In: Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve 1981. ; Kovács Ilona: Az Országos Széchényi Könyvtár tudományos munkája és kiadói tevékenysége 1936–1944. In: Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve. 1968–1969. Bp., 1971. 171–184. p. 137–138. p. ; Németh Mária: Az Országos Széchényi Könyvtár tudományos tevékenysége 1945–1974. In: Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve 1979. Bp., 1981. 143–220. p.

ti Múzeumról” szóló törvény 22. §-a *A Magyar Nemzeti Múzeum tudományos és közművelődési feladata* címen a következőket mondja: „[...] az önkormányzati szervezetébe tartozó intézmények feladata [...] a magyar nemzeti művelődés és a tudományos kutatás szempontjából fontos [...] múzeumi, levéltári, könyvtári anyaga gyűjtése, rendszerezése, nyilvántartása, a tudományos bűvárkodás, a gyűjtemények szemléltető kiállítása és ismertetése...” És még sorolhatnánk az ezt támogató rendelkezések, főigazgatók sorát, fontosabb azonban megállapítani, hogy az OSZK kiadói tevékenységében megjelenő reprezentatív műfajok – 1. nyomtatott katalógusok a könyvtár állományáról; 2. bibliográfiák; 3. muzeális anyag publikációja; 4. könyvtári tanulmányok; 5. könyvtárismertető és kiállítási katalógusok – híven mutatják a megfelelést a nemzeti könyvtári szerep és a kiadványpolitika között.

Sajátos helyet foglal el azonban a kutatómunkák sorában a kutatónap tevékenység. Több ízben kritika érte a nemzeti könyvtárat, hogy az intézményi kutatómunka nem elég összefogott; az egyéni irodalomtörténeti, történelmi, művelődéstörténeti, nyelvészeti stb. tudományos tevékenység már csak áttételesen épült és épül bele az OSZK napi munkájába; és részben akadémiai intézetek, egyetemi tanszékek, valamint egyéb tudományos fórumok, testületek eredményeiben jelentkeznek; a dolgozók viszont ebben a vonatkozásban is igényelték az intézményi publikálási lehetőségeket. Ennek eredményeként indult útjára *Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve* című periodika – amely később nagyrészt OSZK-történeti és könyvtörténeti kutatások eredményeit tette közzé –, és amelynek, célkitűzése szerint, a mostani kiadvány folytatója kíván lenni.

Összehasonlítva a hajdani első kötetet a mostanival, az OSZK évkönyv 1957-es, induló „füzete” éppoly friss, mint a mostani első; a leghangsúlyosabb téma, a könyvtörténeti publikációk mellett teret kapnak – mégpedig arányosan – a különböző társanyagoknak, illetve az ott folyó kutatások ismertetései. (Később persze megváltoznak az arányok, „klasszicizálódik” a szerkezet, rögzül a struktúra *Az OSZK ...-ben; Az OSZK történetéből; Az OSZK gyűjteményeinek anyagából vagy Könyvtár- és művelődéstörténeti tanulmányok* fejezetcímek – illetve ezek variációi – megjelenésével.)

Az újdonság a mostani, kutatónap munkák eredményeit közreadó kötetben a cím által jelzett irányultság és a szerkesztéstechnika, valamint a szerkesztők személye által meghatározott szellemi kötődések. Az „érték” mibenléte nem vitatott, az jelen van a gyűjtemény által; sokkal inkább magyarázatot kíván az „értelmezés” megjelenése. Az eddigi kiadványcímek – *Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve; Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai* – csupán a műfajiságra utaló címmel nem nyilvánították ki a szerkesztői szándékot, nem fedték fel orientációjukat. Ezzel szemben az „értelmezés” mint a kutatási tevékenység attitűdje, részben jól illeszkedik az olyan egyéb megnyilvánulásokhoz, ahol a szerkesztők egyike, Boka László mint az OSZK tudományos igazgatója – a nemzeti könyvtár gyűjteményével kapcsolatos tevékenységekről szólva – a „puszta megőrzés” és a „fogyasztás” között a „teremtő értékelés” programját jelölte ki**; ezen túl pedig megteremti a kapcsolatot a bevezetőben is említett egyetemi kutatóműhelyekkel – „az egyetemi, illetve akadémiai szféra intézményeivel való együttműködésben

---

** Műhelybeszélgetések 2.0 [4.] Országos Széchényi Könyvtár, 2011. április 4.

tudományos műhelyként kívánja megmutatni magát” – szűkebben a hazai és részben határon túli egyetemek irodalomtudományi tanszékein működő, az irodalomtudomány különböző irányzatait művelő, vagy éppen kultúratudományi kutatásokat folytató csoportokkal. Talán nem tévedünk nagyot, ha a kötet legközelebbi rokonát a *Narratívák párbeszéde* című, a Romániai Hungarológiai Társaság és a Bukaresti Tudományegyetem által 2006-ban rendezett konferencia anyagát tartalmazó kötetben véljük felfedezni, legalábbis erre utalnak az *Érték és értelmezés* bevezetőjének, az előbb említett kötet fülszövegének, valamint az erről megjelent recenzió – amelyet egyébként szintén Boka László jegyez – szövegegyezései, egymást variáló motívumai, mint például a „*hagyományalapító/teremtő és -váltó szándék*”, a „*különböző diszkurzív terek párbeszéd-lehetősége*”, illetve, hogy mindegyik szöveg felhívja a figyelmet a különböző hagyományú, tematikájú, metodológiájú, stb. szövegek egymás mellé rendelésének szerkesztői elvére. Úgy tűnik, az interdiszciplinaritás – amely egyben a kötet nyitó tanulmányának is tárgya – megfelelő fogalmi eszköznek bizonyul, hogy a különféle kutatási tevékenységeket és elméleti pozíciókat, valamint ezek lehetséges viszonyait azonosítsa; egyben hermeneutikai kötődésre utal annak a felismerésnek a szerkesztői érvényesítése, hogy az elbeszélő diskurzusok nyitotta térben a reprezentációk sokasága egyesíthető, egymás mellé rendelhető és sorba rendezhető.

A szövegek elhelyezése, egymáshoz való viszonyuk megtalálása – ötletes szerkesztői bravúrként – leginkább egy időlabirintusban való utazásként azonosítható. Belső fejezetcímek nem választják el ugyan a tanulmányokat, mégis mintha három szerkezeti egység elkülöníthető lenne. Az időbeli bolyongás a XIX. században kezdődik a férfikar mint zenei műfaj születésének bemutatásával, ezt követően pedig a századon végigvezető, és egészen a XX. század második feléig ívelő témák során át – az 1848/49-es honvédlóvasság harcászata, az Erzsébet királyné-emlékmű pályázat és Karinthy Frigyesné Judik Etel portréja, az első világháborús hadikölcsönplakátok, Szemethy Károly lemezmagyarázó, Dohnányi Ernő családi levelezése, és Miroslav Krleža kéziratosa magyarázó – eljutunk egy kortárs erdélyi költő, Kovács András Ferenc kötetének elemzéséig. Ez egyben az első szerkezeti csomópont is, mivel az életmű sajátossága, „*a költészet utóbbi néhány ezer évének egybe fogása, játékos egymásvetítése*”, a kultúra időtlensége, „*az elmúlt néhány évezred*” költészeti technikáinak összegzése az időjátékok adta allúzióval mintegy lehetőséget teremt a kötetben szereplő narratívák újrakezdett időrendjéhez, megadva az átvezetést a második blokk szövegeihez. Ezzel időben visszakanyarodunk a XVI. századhoz, hogy az újabb szerkezeti egység nyomda-, kultúr- és szövegtörténeti elemzéseken keresztül elérjen egészen a XVIII. századig. Ennek a blokknak azonban ezen kívül van még egy belső struktúrája. Mondhatni, az aranymetszésben egy későantik-középkori tematika, egy kéziratosa Apollonius-regény ismertetése áll, amely nagy távlatokat átfogó jellegével megnyit egy újabb, belső dimenziót a korai újkor szövegek között. Az utolsó egységben intézménytörténeti vonatkozású írások kaptak helyet, hogy a záróakkordként szereplő műfaj történeti tanulmány visszavezessen a XIX. századhoz. Az említett időjátékokon túl még egy másik szerkesztési elv is kirajzolódik, az egymást követő szövegek tematikus összejátszása vagy ellenpontja. Például a férfikar születéséről szóló írás címében az idézet: „Szilárd, merész kitartó, nagy és erőteljes” óhatatlanul összecseng a rákövetkező harcászati témában rejlő „szilárdsággal”, „merészséggel”, „nagysággal”, „erőteljes-

séggel”; vagy az Erzsébet-királynének emléket állítani kívánó szoborpályázat bemutatása és a Judik Etel-„portré” egymásutánisága a két képzőművészeti ág felidézésével erősíti a belső szerkezetet; és így tovább, az egymást követő szövegek között további tematikus rokonságok mutathatók ki. A gyűjtemény adta kereteken túl tehát a szerkesztői szándék által megsokszorozódik a nézőpont; a nemzeti könyvtár gyűjteményében eleve adott *értékhez* így társul az *értelmezés*, mint amely maga is „értékteremtő szellemi energia”.

Sirató Ildikó, a Színháztörténeti Tár vezetője méltó társa Boka Lászlónak a szerkesztésben; lévén területe, a színházművészet szintén az „értelmezéshez” kötődik.

A mostani kötet tehát részben a szerkesztői attitűd révén gazdagodik, részben pedig azáltal, hogy teret nyit a fiatal kutatóknak, örvendetesen nagy számban szerepeltetve írásaikat egyfajta „nyitott szellemű európai tudományosság” jegyében.

Ennyi méltatás után talán némi kritikát is megengedhet magának a recenzens, mégpedig a kötet jegyzetelési eljárásával kapcsolatban. A jegyzetek folytatólagos sorszámozást kaptak, és egyetlen, folyamatosan növekvő számsorrendben követik egymást az egyes tanulmányok végén, noha a tanulmányok tematikája – mint láthattuk – egymástól független. A tartalmilag önálló részekre különülő kötetben semmi sem indokolja a jegyzetek összetartozását sugalló eljárást.

Mindazonáltal, ha végigtekintünk az OSZK évkönyv első, 1957-es kötetében közel 150 év kiadói tevékenységét bemutató listán, és a most publikusan az OSZK honlapján elérhető, az utolsó tíz év kiadványait felsorakoztató összeállításon, láthatjuk, hogy a nemzeti könyvtár napjainkig egyre növekvő volumenű tudományos szakkiadói tevékenységet is folytat. A fentebb említett, és a nemzeti könyvtári kötelezettségekből adódó műfaji megoszláson túl a szerteágazó kutatónap tevékenységet reprezentáló sorozat, és annak első kötete méltó módon gazdagítja a palettát.

A visszafogottan elegáns megjelenésű, formátumában, valamint materiájában is egyedi és ízléses kötet a Gondolat Kiadóval közös gondozásban jelent meg.

(Érték és értelmezés. Szerk. Boka László, Sirató Ildikó. Bp., 2010. Bibl. Nat. Hung. Gondolat. 309 p. /Bibliotheca scientiae & artis/)

Vass Johanna